

PRESENTACIÓN

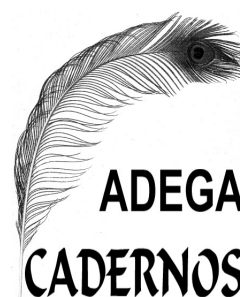
POR UNHA NOVA CULTURA DA AUGA

Desde o ano 1999 coa creación da Coordinadora Galega en Defensa dos Ríos (COGADER) o traballo do ecoloxismo galego a favor da protección destes e doutros ecosistemas acuáticos foi en continuo aumento. En abril de 2000, Javier Martínez Gil impartía unha conferencia en Santiago de Compostela baixo o título “A nova Cultura da Auga”, dentro das xornadas “O País dos Ríos” organizadas pola Federación Ecoloxista Galega (FEG). Pouco despois, en xuño do mesmo ano, varios expertos reuníronse nunha nova xornada sobre a auga en Compostela, nesta ocasión organizada pola Asociación para a Defensa Ecolóxica de Galiza (ADEGA) coa colaboración da Coordinadora Anti-Encoro de Caldas de Reis, Cuntis e Moraña e de COAGRET. A maioría das persoas que alí interviron, crearon en 2001 a Fundación Nova Cultura da Auga, de cuxo Manifesto fundacional tamamos prestadas, aínda que libremente resumidas, as liñas que continúan nesta introdución.

Durante o século XX, a construción de grandes infraestruturas hidráulicas, xunto con outros elementos da política de augas, foron claves para o desenvolvemento industrial, agrario e urbano. Os indubidábeis logros atinxidos levaron a mistificar esta consideración productivista da auga, destinando fortes subvencións públicas á mesma, o que xerou espirais insustentábeis de procuras e ineficiencias, mesmo de irracionalidade económica.

Neste contexto deuse un sistemático desprezo dos valores, funcións e servizos ambientais ligados aos ecosistemas fluviais, asumindo un proceso de degradación dos nosos ríos, zonas ribeiriñas e húmidas sen precedentes. Hoxe, o progresivo coñecimento destes complexos ecosistemas, permite apreciar e valorar mellor os valiosos servizos que eles xeran, tanto nos leitos, como en áreas ribeiriñas, deltas, estuarios e plataformas litorais: depuración natural, control de enchentes, conservación da biodiversidade, equilibrios dinámicos de transporte e sedimentación de materiais en leitos, deltas e praias.

Tamén a profunda relación entre ríos, territorio e sociedade foi sistematicamente esquecida. A consideración da auga como factor de produción levou aos gobernos a ignorar os dereitos dos povos que habitaron durante centenas ou millares de anos en estreita relación cos ríos: o dereito á súa existencia no ámbito territorial no que fundaron as raíces da súa propia existencia. Velaí o sacrificio en masa de patrimonios sociais e da natureza polos encoros e outras instalacións hidroeléctricas, a sistemática destrución de bosques ribeiriños, o enxugo de zonas húmidas e a xeneralizada contaminación das augas continentais.

Se hai que resumir esa Nova Cultura da Auga, poderíamos dicir que se trata de entender os ríos como corpos vivos complexos e dinámicos, e non como simples colectores de auga; asumir que cantidade e calidade son caras dumha mesma moeda; comprender que dispor de augas de calidade pasa por respeitar e preservar a funcionalidade e a vida dos ecosistemas que integran o ciclo natural da auga; recuperar o tradicional valor lúdico, estético e simbólico das paisaxes da auga.

A conservación, a eficiencia, a economía, a ordenación do territorio, a participación colectiva... son algunhas das chaves desa nova cultura da auga, que ademais require unha profunda reforma das institucións encargadas da súa xestión, a administración das bacías na súa integridade xeográfica e natural, o que implica a co-xestión hispano-lusa e luso-galaica, e a integración das augas subterráneas e litorais (as rías galegas!) nesa xestión. Mas, se o mercado pode axudar á mellora da eficiencia, móstrase cego no que se refere á xestión de valores ambientais, sociais, éticos e de equidade interterritorial, o que xustifica e dá relevo ao papel dunha administración reformada. Tudo isto exige certamente umha mudanza cultural, non só na Administración, mas no conxunto da sociedade.

É nese contexto de debate científico sobre a necesidade desa nova cultura da auga no que queremos situar este caderno, que comeza por prestar especial atención a percepción sociocultural da auga pola sociedade galega tradicional, nun escenario que poderíamos denominar de sustentabilidade e no que a auga xogaba un papel cotidiano e de grande importancia. Continuamos coa descrición dos impactos que os usos actuais, nunha Galiza xa moderna e cun alto nivel de consumo, están a causar nos ecosistemas acuáticos galegos, avaliando mesmo a gravidade dos mesmos. E pasamos a centrar a atención na prevención do consumo de auga e da súa contaminación (captación de augas limpas e devolución de augas contaminadas aos ecosistemas), con exemplos e alternativas centradas tanto no sector industrial como no doméstico. Por último, realízase unha avaliación das alternativas de xestión e tratamento das augas usadas, eido que tamén mostra grande importancia no que se refere á sustentabilidade. Abórdanse por tanto dúas cuestións, prevención do consumo e contaminación da auga, por unha banda, e alternativas de saneamento, por outra, que até o de agora teñen rebibido pouca ou nula atención na Galiza.

Manuel Soto Castiñeira
Setembro de
2003